

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОКОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

У статті розглядається питання організації контролю, зокрема самоконтролю, у процесі навчання студентів-філологів англійського писемного мовлення. Конкретизовано зміст дій самоконтролю в процесі створення письмових текстів; визначено дидактико-методичні особливості організації контролю і самоконтролю у процесі навчання студентів-філологів англійського писемного мовлення; запропоновано зразки засобів само- і взаємооцінки результатів писемної діяльності студентів.

Ключові слова: контроль, самоконтроль, самооцінка, англійське писемне мовлення, письмовий текст, студенти-філологи.

У світлі інтеграції України у світове співтовариство нагальною є потреба приведення рівня підготовки сучасних фахівців, філологічного профілю зокрема, до міжнародних стандартів. У зв'язку з цим постає необхідність розробки нових, орієнтованих на світові вимоги методик навчання іноземних мов (ІМ), і відповідно, оновлення підходів до організації контролю іншомовних комунікативних умінь студентів.

У Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти [4, с. 20, 191] наголошується на зміщенні акценту з оцінки результатів навчання на самооцінку, з контролю на самоконтроль, а також на інтеграції спланованих дій самоконтролю у процес навчання ІМ. Вирішення цієї проблеми для викладачів пов'язане з низкою труднощів, оскільки студенти не завжди володіють уміннями оцінювати результати своєї навчально-пізнавальної діяльності самостійно, не мають, зазвичай, відповідного досвіду та попередньої підготовки [5; 7; 8]. У зв'язку з цим актуальним є пошук шляхів оптимізації процедури оцінювання в цілому та зокрема підвищення рівня самоконтролю студентів у процесі опанування іншомовних комунікативних умінь, у тому числі й умінь англійського писемного мовлення (АПМ).

Мета статті – визначити дидактико-методичні особливості організації самоконтролю у процесі навчання студентів-філологів англійського писемного мовлення (АПМ).

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: конкретизувати зміст дій самоконтролю в процесі створення письмових текстів (ПТ); визначити особливості організації контролю та самоконтролю у процесі навчання студентів-філологів АПМ; розробити контрольні листи самооцінки ПТ.

За результатами попередніх досліджень [1], що мали на меті виявлення умов реалізації самоконтролю у практичній діяльності з АПМ, основу якої складають процеси створення ПТ, було встановлено, що навчальні дії, які складають зміст самоконтролю студентів, застосовуються недостатньо. Практично не використовуються дії, орієнтовані на аналіз власної писемної діяльності та одержаних результатів; рідко здійснюється робота з чернетками; не фіксуються та майже не аналізуються помилки. У зв'язку з цим визнано доцільним організувати контроль у процесі навчання АПМ у такий спосіб, який забезпечує: 1) реалізацію всіх функцій контролю в повному обсязі, 2) функціонування зовнішнього та взаємоконтролю на всіх етапах створення ПТ як основи для формування й розвитку вмінь самоконтролю, 3) інтеграцію кількісної та якісної оцінки, 4) формування й розвиток умінь самооцінки, самоконтролю й самокорекції у процесі діяльності з АПМ.

З метою реалізації зазначених умов, а також оптимізації процедури оцінювання в цілому та, зокрема, надання студентам можливості набути досвіду самооцінювання та самокоригування продуктів письма (ПТ) вважаємо необхідним організувати процес створення ПТ поетапно у відповідності до структури навчальної дії. Як і будь-яка інша навчальна діяльність він має включати низку етапів – підготовчий (орієнтовний), основний (виконавчий), завершальний (контрольний). Зважаючи на те, що у структурі дії підготовчий етап є основним, оскільки від нього залежить характер і успішність її виконання [3, с. 84], та на те, що планування у писемному мовленні відіграє більшу роль, ніж у будь-якому іншому виді мовленнєвої діяльності [2, с. 258-264], перший етап – підготовчий – ми розділили на два окремих етапи процесу створення ПТ: вступний / виконання передписьмових дій та передопераційний / планування. Розгортання кожного з виокремлених етапів створення ПТ повинно характеризуватися відповідними діями самоконтролю, які мають бути цілеспрямовано організовані викладачем. Зміст діяльності самоконтролю в процесі створення ПТ представлено в табл. 1. І зміст, і структура діяльності самоконтролю в процесі створення ПТ набувають поетапного характеру. У змісті кожного етапу самоконтролю відображаються дії, що виконуються на основі взаємо- та контролю з боку викладача.

Зміст діяльності самоконтролю у процесі створення ПТ

№	Етапи створення ПТ	Зміст дій самоконтролю
1	<i>Вступний:</i> виконання передписьмових дій	– використання текстів-зразків; – аналіз ситуації писемного спілкування; – визначення передбачуваної аудиторії читачів; – генерування ідей щодо напрямків трактування теми; – обдумування ймовірних деталей; – фіксування можливих напрямків трактування теми, ідей, деталей, що обговорювались у групі та/або з викладачем
2	<i>Підготовчий</i> <i>Передопераційний:</i> планування	– визначення мети та цілей створення ПТ; – аналітико-критичне осмислення обговорених у групі та з викладачем ідей і деталей; – вибір напрямку трактування теми; – попередній відбір доречних деталей; – складання плану ПТ
3	<i>Основний:</i> написання чернетки	– вибір стратегій розвитку тези; – визначення конкретних деталей; – створення чернетки
4	<i>Завершальний:</i> коригування	– самоперевірка і самоаналіз чернетки; – здійснення самокорекції ПТ; – порівняння власного ПТ із ПТ одногрупників під час взаємоперевірки; – аналітико-критичне осмислення автором одержаних від викладача та одногрупників коментарів; – остаточне редагування ПТ; – аналітико-критичне коментування ПТ

Використання під час підготовчого етапу текстів-зразків повинно проводитися з опорою на конкретні питання, у яких відбиваються відповідні структурно-сміслові та жанрові особливості ПТ. Задля забезпечення об'єктивності самооцінки під час самоперевірки та самоаналізу чернеток ПТ необхідно застосовувати чітко визначені критерії. З цією метою на основі дескрипторів шкали самооцінювання рівнів володіння АПМ [4, с. 26-27, 232, 236] та з урахуванням жанрових особливостей різних типів ПТ ми уклали *контрольні листи самооцінки ПТ (Self-Evaluation / Revision Checklist)*. Керуючись відповідями на наведені запитання, студенти здійснюють самокорекцію чернеток ПТ. Зразком контрольного листа самооцінки ПТ в жанрі розповіді може бути така загальна форма:

**Self-Evaluation Checklist
(Text Genre: Narration)**

Date _____

Topic of the essay _____

This paper is submitted as __ a rough draft, __ a final draft, __ a revision of a final draft.

1. A narrative relates a story or an incident. Does my narrative tell a story? _____
2. Do I establish a clear context for my narration, telling when, where and to whom the action happens?
_____
3. Have I established my attitude about the story clearly? _____
4. A narrative presents a sequence of events in logical, often chronological order. Are my ideas and sentences arranged in chronological order? _____
5. Does my narration have a clear thesis? _____
6. Does it have clear, focused controlling ideas? _____
7. Do all of the details support the controlling idea? _____
8. Have I included enough detail? Are the details convincing? Specific? _____
9. Is my point of view appropriate and consistent? _____
10. Do I tell the story from the first-person or third-person point of view? Have I put it clearly and used appropriate pronouns? _____
11. Is every paragraph coherent? _____
12. Do all the sentences flow smoothly? _____
13. Is my narrative unified? _____

14. Do I use a wide range of adequate vocabulary? _____

15. Do I use appropriate grammar structures? _____

Важливою для розвитку вмінь самоконтролю є взаємоперевірка ПТ, що спрямована на набуття досвіду оцінювання, практику у формулюванні оціночних суджень, а також порівняння власного ПТ із ПТ одногрупників. З огляду на це ми розробили на основі шкали оцінювання рівнів володіння АПМ [4, с. 61-62] та критеріїв оцінки ПТ [9, с. 236-237] *листу взаємооцінки ПТ (Peer Review Checklists)*, що передбачають надання аналітико-критичних коментарів до ПТ з урахуванням їх жанрових особливостей. Зразком листа взаємооцінки ПТ у жанрі розповіді може бути така форма:

**Peer Review Checklist
(Text Genre: Narration)**

Writer _____

Reviewer _____

Date _____

Topic of the essay _____

This paper is submitted as a rough draft, a final draft, a revision of a final draft.

Content

- Does the writer establish a clear context for his/her narration? _____
- What is the thesis of the essay? _____
- Does it have a controlling idea? Is it clear and focused? Does it seem to be weaker than it should be?
_____
- Do all of the details support the controlling idea? _____
- Are all the details relevant and convincing? _____
- Does the writer establish his/her attitude about the story clearly? _____
- Is the point of view appropriate and consistent? _____

Organization

- Does the writer tell the events in chronological order? _____
- If the essay is organized chronologically, does it seem to drag or ramble? Are there any slow spots?
_____
- Does the opening fail to engage readers' attention? Suggest alternatives. _____
- Were there any points that you could not understand? _____
- Can one easily find the climax or high point of the essay? Is there a need to heighten the suspense leading up to it? _____
- Is the ending flat? Suggest a better way to end the essay. _____
- At any point of the essay, do you feel that transitions between stages in the narration are confusing or too abrupt? _____
- Is the narration unified? _____

Word choice

- Are the words in the essay chosen with accuracy and with attention to style? _____
- Is the range of vocabulary wide, adequate or limited? _____
- Can you trace any vague / unclear words or biased / dehumanizing word choice? _____

Grammar

- Are the sentences of the essay generally free of errors and appropriately varied? _____
- Can you trace any misplaced modifiers, ineffective passives, mismatched constructions, or unclear sentences? _____
- Are there any errors of tense, number, word order, pronouns or prepositions? _____

Mechanics

- Does the essay demonstrate a sound control of mechanics? _____
- Are there any errors in spelling, punctuation or capitalization? _____

Розвитку вмінь самоконтролю сприяє проведення систематично організованих рефлексивних дій, що передбачають самоаналіз досягнень і недоліків писемної діяльності студентів за певний часовий термін. З цією метою нами запропоновані *звітні форми (Learning Summaries)*, які мають заповнюватись регулярно (напр., один раз у чотири тижні) та обговорюватись під час аудиторних занять. Звітна форма може бути побудована за таким зразком:

Learning Summary

- *What I like about my essay(s) is...*
- *What I need to improve is...*
- *I am getting better at...*
- *As I wrote this I worked hard at...*
- *I experienced such difficulties...*
- *This was hard because...*
- *The following ways of overcoming the difficulties were the most effective...*
- *This piece(s) shows / show my strengths are...*
- *Here is how I have grown...*
- *On my next piece, I plan to work on...*

Систематична само- і взаємооцінка ПТ на основі конкретних критеріїв, регулярна практика в аналізуванні ПТ та формулюванні оцінювальних суджень сприяють переходу від довільного самоконтролю до його мимовільної форми.

Кореляція усіх компонентів контролю (само-, взаємо-, контролю з боку викладача) в процесі створення ПТ може бути подана у вигляді схеми (рис. 1).

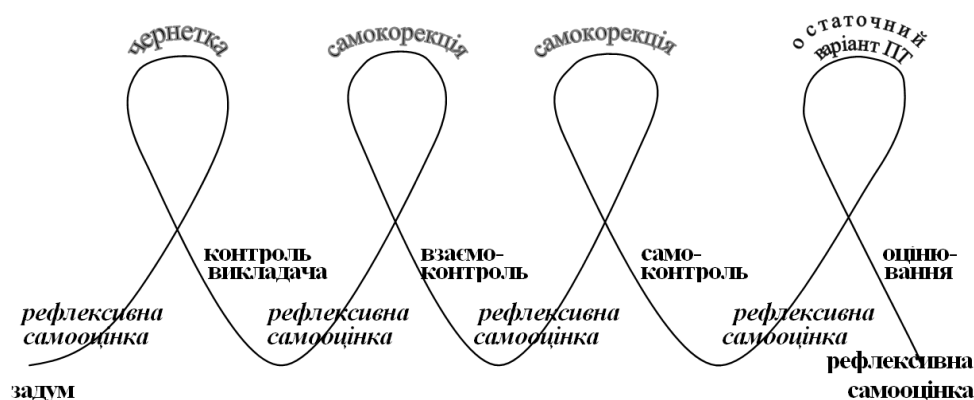

Рис. 1. Структура діяльності контролю в процесі створення ПТ

Як видно зі схеми, оцінювання ґрунтується на результатах багатократної рефлексивної самооцінки, яка складає основу способу діяльності зі створення ПТ. Рекурсивний і спіралеподібний характер самооцінки та самокорекції має забезпечити систематичність цілеспрямованих дій, а значить, і міцність та стійкість засвоєння предметних знань і дій самоконтролю. Окреслений спосіб організації самооцінки відповідає одній з основних вимог [6, с. 137] – самооцінка повинна здійснюватись у порівнянні, насамперед, зі своїми попередніми результатами. За умови такої організації контролю, всі його функції (зворотного зв'язку, розвивальна, навчальна) реалізуються у повному обсязі. Функція зворотного зв'язку з боку викладача діє у напрямку і до викладача, і до студента та забезпечує інтеграцію якісної та кількісної оцінки.

Отже, відповідно до поетапної організації процесу створення ПТ окреслюються як зміст, так і структура діяльності самоконтролю в процесі створення ПТ. Контроль має бути організований комплексно – в режимах зовнішнього (з боку викладача), взаємо- та самоконтролю; самоконтроль повинен бути організований поетапно – на кожному етапі створення ПТ відповідно до структури навчальної дії. Основною особливістю організації самоконтролю у процесі навчання АПМ є поетапне здійснення рефлексивної самооцінки, що є невід'ємним компонентом діяльності з АПМ.

Перспективним є продовження досліджень щодо способів реалізації діяльності самооцінки і самоконтролю у процесі організації самостійної роботи студентів з АПМ та інших видів мовленнєвої діяльності.

Використані джерела

1. Беженар І. Організація контролю у процесі навчання студентів-філологів англійського писемного мовлення / І. Беженар // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. – Вип. 657 : Педагогіка та психологія. – С. 3–9.

2. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам : лингводидактика и методика : учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Академия, 2004. – 336 с.
3. Ждан А. Н. К исторической реконструкции психологических основ развивающего обучения / А. Н. Ждан // Вопросы психологии. – 2000. – № 6. – С. 76–90.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / [пер. з англ. О. М. Шерстюк ; наук. ред. С.Ю.Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Захаренкова М. Н. Проблема определения уровня владения иностранным языком / М. Н. Захаренкова // Организация процесса обучения студентов в магистратуре : материалы Всероссийск. науч.-метод. конф., Н. Новгород, 2–4 февр. 1999 г. [Электронный ресурс]. – URL: http://www.nntu.scin-nov.ru/RUS/NEWS/Mag_dok/cek4/c4-19.htm
6. Ксензова Г. Ю. Перспективные школьные технологии : учеб.-метод. пособие / Г. Ю. Ксензова. – М. : Педагогическое общество России, 2001. – 224 с.
7. Мальская О. Е. Особенности осознания студентами учебной деятельности / О. Е. Мальская, А. А. Сидельникова // Проблемы рефлексии : Современные комплексные исследования : сб. науч. тр. / под ред. И. С. Ладенко. – Новосибирск : Наука, 1987. – С. 84–92.
8. Осідак В. В. Принцип комплексності в організації контролю англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів / В. В. Осідак // Вісник Київськ. нац. лінгв. унів-ту. Серія : Педагогіка та психологія. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2002. – Вип. 5. – С. 202–212.
9. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : проект / [С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін. ; під кер. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Київ. держ. лінгв. ун-т та ін., 2001. – 245 с.

Беженарь И. В.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОКОНТРОЛЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ АНГЛИЙСКОЙ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ

В статье рассматривается вопрос организации контроля, в частности самоконтроля, в процессе обучения студентов-филологов английской письменной речи. Конкретизировано содержание действий самоконтроля в процессе создания письменных текстов; определены дидактико-методические особенности организации контроля и самоконтроля в процессе обучения студентов-филологов английской письменной речи; предложены образцы средств само- и взаимооценки результатов письменной деятельности студентов.

Ключевые слова: контроль, самоконтроль, самооценка, английская письменная речь, письменный текст, студенты-филологи.

Bezhenar I. V.

PECULIARITIES OF ORGANIZING SELF-ASSESSMENT PROCEDURES IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH WRITING TO THE STUDENTS OF PHILOLOGY

The article deals with the issue of organization of evaluation, self-assessment procedures in particular, in the process of teaching English writing to the students of philology. The contents of self-assessment procedures in the process of developing written texts are specified; didactic and methodological peculiarities of organizing evaluation and self-assessment activities in the process of teaching English writing to the philological students are defined; sample aids of self- and peer-assessment of students' written activity outcomes are suggested.

Key words: assessment, self-assessment, self-evaluation, English writing, written text, students of philology.

Стаття надійшла до редакції 27.08.14